

Overvåking

Hva striden gjelder *AP*

Av *Oddmund H. Hammerstad,*
Oslo

Vi er vitne til en kamp mellom statsmaktene i Norge. Det startet for alvor i 1993 etter en tid med forgjeves forsøk på å få politiet, påtalemyndigheten og kontrollutvalget for de hemmelige tjenester til å undersøke og etterforske anmeldelse av overvåking. De norske borgere dette dreide seg om gikk da til Stortingets justiskomite med saken, og komiteén tok affære. Daværende justisminister Grete Faremo var ikke i stand til å komme med en troverdig forklaring på unnlåtelsen, og det oppsto en dyp mistillit mellom henne og komiteéflertallet. Man tok til orde for parlamentarisk granskning av de hemmelige tjenester.

Forsvarsminister Jørgen Kosmo kom da til Stortinget og kontaktet justiskomiteén ved Wenche Frogn Sellæg (h) og meddelte at om stortingsflertallet droppet parlamentarisk granskning, ville riksadvokaten sørge for at den aktuelle overvåkingssak ville bli grundig etterforsket. (Egentlig et mer eklatant eksempel på «samrøre» mellom regjering og påtalemyndighet enn den verserende sak om hvem som påvirket hvem til å stoppe etterforskningen i Furre-saken). Det ble inngått et slags kompromiss, og statsadvokat Edvard Dahl ble gitt oppdraget, og tok fatt på etterforskningen, eller kanskje vi skal si: det som skulle se ut som etterforskning.

Regjeringen sørget nemlig for å iverksette en «konkurrerende» prosess i regi av et utvalg ledet av Agnes Nygaard Haug, som skulle ta for seg påstander fremsatt om irregulære forhold i Forsvarets etterretningstjeneste. Etterhvert «fant» Dahl og Nygaard Haug hverandre og var enige om at de hadde felles vitner og burde unngå å gå i bena på hverandre. Derfor stanset statsadvokat Dahl sin etterforskning, og kom aldri skikkelig i gang igjen. Hverken han eller Nygaard Haug fant noe særlig å sette fingeren på.

Maskepien var åpenbar, og stor-

tingsflertallet besluttet parlamentarisk granskning likevel, og oppnevnte en kommisjon under ledelse av høyesterettsdommer Ketil Lund. Rapporten ble fremlagt våren 1996, og innholdet ble i sin helhet gjort offentlig tilgjengelig fra 8. mai. Det var fremsatt sterk kritikk av de hemmelige tjenester, særlig av Politiets overvåkingstjeneste. Selv om enkelte journalister fra første stund har søkt å gi et bilde av at etterretningstjenesten og tjenestens meget fokuserte seksjonssjef Trond Johansen ble frifunnet av Lund-kommisjonen, er dette uriktig. Det ble bl.a. påvist at det fant sted avlytting av nordmenn helt opp mot 90-tallet i E-tjenestens regi, og nevnte seksjonssjef ble beskrevet som den «libero» han var i forhold til statsråder, andre politikere, Ap.s utenrikspolitiske utvalg, journalister m.v.

Etter at Lund-rapporten forelå, er det avdekket mye som ikke står å lese i rapporten, bl.a. det tette forhold mellom de militære etterretningsorganisasjoner og de sosialdemokratiske partiers ledelse (fire årlige møter) i årene etter krigen og eksistensen av et partipolitisk «Stay Behind» i Norge i tillegg til det militære okkupasjonsberedskap.

Under høringen 13.1. påpekte jeg ytterligere irregulære og ulovlige forhold i og i tilknytning til de hemmelige tjenester, forhold som representerer avvik fra det som kan kalles nasjonal kontroll med tjenestene, og sviakt i den konstitusjonelle kontroll med virksomhet som er undergravende for demokratiet og rettsstaten. Lund-kommisjonen har nok sett konturene av det uformelle maktapparat som opererer utenom de demokratiske spilleregler i samfunnet vårt, et apparat som flere forfattere og journalister har sett og beskrevet gjennom etterkrigsårene, men det er som om kommisjonen ikke har våget å gå i dybden med det og sette navn på det.

Tar vi ikke for oss dette «ytre apparat» – som lite har å gjøre med våre genuine hemmelige tjenester – vil en historisk sjanse gå fra oss. Skulle Stortinget behandle Lund-rapporten uten å ha tatt alvoret inn over seg i det jeg og andre har søkt å bidra til å avdekke, vil vi i årene som kommer fortsatt høre om ulovlig overvåking og trakassering av norske borgere, om «usynlige pekefinger» i medier, forvaltning og forskning som skal stigmatisere og sette på sidelinjen personer som utfordrer maktens forvaltere og ikke lar seg presse til å følge hovedstrømmen.